

SİYASET BİLİMİ PERSPEKTİFİNDEN KAMU POLİTİKALARI: EPISTEMOLOJİK VE ONTOLOJİK DEĞERLENDİRMELER

PUBLIC POLICIES FROM POLITICAL SCIENCE PERSPECTIVE: EPISTEMOLOGICAL
AND ONTOLOGICAL DISCUSSIONS

Zakir GÜL*
Serdar Kenan GÜL**

Öz

Kamu politikaları yapımı ve yönetiminde, politik, sosyal ve çevresel birçok parametre etkili olduğundan, daha karmaşık hale gelmiştir. O yüzden birçok teorik yaklaşım ve metodoloji ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, öncelikle bilgi kuramına bakış açısını belirleyen ve bir lens görevi yapan epistemoloji ve ontolojinin neler olduğuna değinilecektir. Üç temel yaklaşım olan; Pozitivizm, İnterpretivizm ve Realizm'e epistemolojik ve ontolojik olarak bakılacak ve özelliklerinden genel hatlarıyla bahsedilecektir. Daha sonra, Post-pozitivizm anlatılacak, karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılarak siyaset bilimi literatüründe yer alan pazar piyasasına (market economy) bu perspektiften bakılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Epistemoloji, Ontoloji, Pozitivizm, İnterpretivizm, Realizm, Post-Pozitivizm, Pazar Ekonomisi

Abstract

Due to various political, social, and environmental parameters, public policy making and administration is getting more complex. Therefore, various theoretical approaches and methodologies are generated to understand and explain the political issues. Resembling to lenses, epistemology and ontology help the researchers determine the way they look at knowledge and objects. Three major approaches, Positivism, Interpretivism, and Realism, and their assumptions are epistemologically and ontologically evaluated. Post-positivism is presented before a comparative evaluation of approaches to the market economy in political science is discussed.

Key Words: Epistemology, Ontology, Positivism, Interpretivism, Realism, Post-Positivism, Market Economy

* Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi, İstihbarat Bilimleri Araştırma Merkezi, zakirgul@gmail.com

** Doç. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Yönetimi Araştırma Merkezi Müdürü, skgul@pa.edu.tr

Giriş

Siyaset bilimi alanında pozitivist epistemolojinin perspektifi ve (özellikle de) metodolojisi oldukça hâkim ve etkili olmuştur. Hatta o dereceye varmıştır ki siyaset bilimciler “pozitivizm eşittir bilimsellik” kanısına sahip olmuş, pozitivistten uzaklaşmanın da bilimsellikten uzaklaşma anlamına geldiğine inanmışlardır (Lane, 1996). Diğer yandan, pozitivistin hegemonyası hemen hemen her dönemde diğer doktrinlerce eleştiriye maruz kalmıştır (Ritzer, 2005).

Bilgi kuramına bakış açısını belirleyen ve bir lens görevi yapan epistemoloji ve ontoloji (Burrell ve Morgan, 1979; Dolu, 2010; Gül, 2011; Hollis ve Smith, 1990; Marsh ve Furlong, 2002) bilinmeden siyaset bilimi alanındaki politikaların ve aktörlerin anlaşılması mümkün değildir. Dahası, karmaşık olayları anlamaya yardımcı olan sayısız teorik perspektif de kolay anlaşılacaktır. Çünkü her teorik yaklaşımın ve düşünürün kendine göre farklı epistemolojisi ve ontolojisi vardır.

Karmaşık bir yapıya sahip olan kamu politikaları yapımı ve yönetiminde, politik, sosyal ve çevresel birçok parametre etkili olabilmektedir. Bu durum konuların anlaşılmasını zorlaştırdığından, sayısız perspektifin ve metodolojinin doğmasına neden olmuştur. Pozitivizm, İnterpretivizm, Realizm önde gelen yaklaşımlardandır. Yakın zamanda ise Post-pozitivizm adı altında yeni bir perspektif gelişmiştir. Bu teori daha önceki teorilerin birbirleriyle olan rekabetini azaltan ve aralarındaki radikal kabul etmeme saplantısını gidermeye çalışan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Fischer, 1995; Gül, 2011; Hekim, 2011; King, Keohane ve Verba, 1994).

Birçok eleştiriye rağmen Pozitivizmin etkili özelliğinden dolayı, burada anlatılan diğer yaklaşımlar, pozitivist görüş baz alınarak, karşılaştırmalı anlatılacak ve değerlendirilecektir. Aksi takdirde, okuyucular bu çalışmanın pozitivist yaklaşımın karşısında bir pozisyon aldığı yanılgısına düşebilirler. İkinci olarak, bu çalışmada yer alan kavram, kuramlar ve yaklaşımlar, siyaset bilimi (political science) disiplini açısından ele alınmaktadır. Sosyal bilimlerde (ve diğer bilimlerde) konseptler ve aksiyomlar aynı veya yakın olsa da farklı disiplinlerde farklı şekillerde kabul edilebilir ve uygulanabilir.

Bu çalışmada, öncelikle epistemoloji ve ontolojinin neler olduğuna değinilecektir. Daha sonra, üç temel yaklaşım¹ olan; Pozitivizm, İnterpretivizm ve Realizm'e epistemolojik ve ontolojik olarak bakılacak ve özelliklerinden genel hatlarıyla bahsedilecektir. Son olarak, Post-pozitivizm anlatıldıktan sonra, karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılarak, siyaset bilimi literatüründe yer alan pazar piyasası (market economy) konusu özellikle Post-pozitivist perspektifinden değerlendirilecektir.

Ontoloji ve Epistemoloji

Her bilim insanının subjelerine bakışı ve algılaması ontoloji ve epistemoloji kavramlarına göre olmakta ve farklılaşmaktadır (Burrell ve Morgan, 1979; Dolu, 2010; Hollis ve Smith, 1990; Marsh ve Furlong, 2002). Bunlar bir nevi gözlük gibidir ve her birey farklı ontoloji ve epistemoloji gözlüğüne sahiptir. Hatta Marsh ve Furlong (2002), bu kavramların bilim insanlarındaki yerini ve önemini bir benzetme yaparak, bu olguların kazak (veya gözlük) gibi istenildiğinde çıkarılıp giyilebilen birer nesne olmadıkları, bilakis kişilerin ayrılmaz birer parçası olan ciltleri gibi olduklarını iddia etmektedirler. Ontoloji, Eski Yunancada 'olma/oluşum' kelimesinden, epistemoloji ise 'bilgi' (knowledge) kelimesinden gelmektedir. Bu açıdan bakılırsa, ontolojiye *varoluş teorisi*, epistemolojiye de *bilgi teorisi* denilebilir (bu kavramların tanımları için bkz. Akarsu, 1975; Merriam-Webster, 2011, Sesli Sözlük, 2011; ayrıca daha detaylı bilgi için bkz. Ayers, 1993).

Ontoloji, araştırmacının dünyanın doğasına bakış açısını, epistemoloji ise dünya hakkında nelerin, nasıl bilinebileceğini konu almaktadır (Burrell ve Morgan, 1979; Hollis ve Smith, 1990; Marsh ve Furlong, 2002). Ontolojik olarak iki yaklaşım vardır. Bunlardan birincisi, gerçek dünya ve gerçek olaylar vardır ve araştırmacıların/bilim insanlarının bilgisi dışında, bağımsız olarak gerçekleşmektedir konusunu savunur ki buna 'temelci'(foundationalist) yaklaşım denilmektedir. İkincisi ise, etrafta hiçbir şeyin görüldüğü gibi gerçek olmadığını, araştırmacıların/bilim insanlarının bilgisi dışında ve bağımsız olarak gerçekleşmediğini, bizzat o dünyayı kişilerin oluşturduğunu (ve algıladığını) anlatır ki buna da anti-temelci (anti-foundationalist) yaklaşım denilmektedir.

¹ Pozitivizm, interpretivizm ve realizm yaklaşımları birer şemsiye gibi değerlendirilirse, her bir şemsiye altında (epistemoloji ve ontolojilerine göre) farklı teoriler gelişmiştir. Bu çalışmada yer yer bazı teori isimleri geçecek olsa da, bu şemsiyeler altında toplanan yaklaşımlara sistematik ve detaylı olarak girilmeyecektir.

Epistemoloji araştırmacının çalışılan konularla olan bağlantısını (rn: objektiflik-sübjektiflik açısından) belirlemekte ve bunun nasıl yapıldığı ile ilgilenmektedir. Epistemolojik yaklaşımlar, en yaygın haliyle ‘bilimsel’ ve ‘yorumsal’ (hermeneutic/interpretivist) olmak üzere iki ana başlıkta toplanmaktadır (Marsh ve Furlong, 2002; Hollis ve Smith, 1990). Bundan sonraki bölümde üç temel yaklaşım olan Pozitivizm, İnterpretivizm ve Realizm, epistemoloji ve ontoloji penceresinden teori kullanımı, nedensellik, tarafsızlık, geçerlilik, amaç gibi kriterler açısından deėerlendirilecektir². Ancak, konu ve anlam bütünlüğünü bozmamak için bu felsefi yaklaşımların çok detaylarına ve farklı versiyonlarına girilmeyecektir.

Pozitivizm

Pozitivizm kavramı farklı kişilerce farklı Şekillerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır (Ritzer, 2005; Turner, 2001; Akarsu, 1979; Goles ve Hirschheim, 2000; Kolakowski, 1972; Buckler, 2002; Sanders, 2002; Hekim, 2011; Emeklier, 2011). Sosyal bilimlerde pozitivizm, doğa ve fen bilimlerinde uygulanan metot ve uygulamaların, sosyal bilimlere uygulanarak bilimselliğin bu gznlkle ve metodolojiyle değerlendirilmesiyle başlamıştır (Fischer, 1995; Marsh ve Furlong, 2002; Hollis ve Smith, 1990). Bu bağlamda pozitivizm, “İnsan veya sosyal dünya çalışmaları da fizik veya doğa prensiplerine/kanunlarına göre organize edilmesi gerektiğini savunan doktrindir” (Ritzer, 2005, s. 571). Yani insan unsurunun merkezinde olduğu sosyal bilimlere ve olgulara, laboratuarlarda uygulanan bilimsel araştırma metotları uyarlanmıştır. Objelerin ve çalışılan unsurların direkt gözlemlenmesi ve tecrübe edilmesi esastır. Pozitivizmin (farklı) fraksiyonlarından birisi olan “Mantıksal Pozitivizm/Neopozitivizm”e göre ise mantık ve veri ön plana çıkmış, bilimsellik standardı ve dilinin olması gerektiği değerlendirilmiştir (Popper, 1959, 1969; Turner, 2001). Turner’e göre bu akım pozitivizmin gelişimi ve değişiminde önemli bir yere sahiptir.

Pozitivistler ontolojik olarak temelcidir (foundationalist). Yani, çevrede olan her Şey bireylerin bilgisi dışında, bağımsız olarak geerleşmektedir (Burrell ve Morgan, 1979; Marsh ve Furlong, 2002). Genellikle tümdengelim mantığıyla (dedüktif) metodolojiyi uygularlar. Yani,

² Böyle bir değerlendirme literatürde farklı Şekillerde yer almıştır, ancak hepsi bir düzen ve yöntemle ele alınmamıştır. Konuyu sistematik olarak çalışan ve sunan yazarlar arasında Burrell ve Morgan (1979) da gösterilebilir. Bu yazarlar, sosyal bilimlerdeki yaklaşımları (zellikle de objektiflik ve sübjektiflik açısından) sınıflandırırken ve değerlendirirken dört ana kritere dikkati çekmektedir: ontoloji, epistemoloji, insan doğası ve metodoloji.

daha çok kantitatif araştırma tekniklerini kullanırlar. Nedensellik kavramı çok önemlidir ve gereklidir ve araştırmacılar tahminlerde (prediction) bulunurlar. Gerçek bilim olması için teoriden üretilen hipotezler test edilebilir (sınanabilir) ve yanlışlanabilir olmalıdır. Hatta bir kısım pozitivistlere göre yanlışlanabilirlik o kadar önemlidir ki, yanlışlanamayan bir önerme/teori bilimsellik özelliği kazanamadığından reddedilmek zorundadır (Popper, 1959, 1969).

Pozitivizmde araştırmacılar küçük sorular sorar ve yanıtlarını az-öz (parsimony) olarak yanıtlamaya çalışırlar. Araştırmacı ve çalışma arasındaki ilişki değerlerden arındırılmış olarak objektif olmalıdır ve çalışmalar genellenebilirlik (genel-geçerlilik) özelliğine sahip bulunmalıdır. O yüzden, geçerlilik ve güvenilirlik çok önemlidir (Campbell ve Stanley, 1963) ve bu kriterlerdeki sorunlar çalışmanın bilimselliğini etkilemektedir. Bu ve benzeri bilimsel metot özelliklerinden dolayı pozitivism bilimsellik ile bir tutulmuş ve özdeşleştirilmiştir (Lane, 1996). Diğer yandan, normatif, kültürel, yorumsal, algılama gibi unsurlara pozitivismde yer verilmemektedir (Sanders, 2002).

İnterpretivizm

Siyaset biliminde interpretivist yaklaşımlar, davranış ve kurumları şekillendiren, anlamaya yardımcı olan anlam ve yorumlardan bahseder ve insanı ve etrafta olanları anlayabilmenin de onları tanımadan geçtiğini ifade eder (Bevir ve Rhodes, 2002). O yüzden, iç düşünce dünyası ve duyguları olan insan unsurunu pozitif veya doğa bilimlerindeki araç ve metotlarla anlamak imkânsızdır (Burrell ve Morgan, 1979).

Pozitivistlerin savunduğunun aksine, dünya sosyal ve söylemsel olarak yapılandırılmış ve insan unsurundan bağımsız değil, bilakis karşılıklı etkileşim içerisindedirler (Marsh ve Furlong, 2002; Yanow, 2000). Kendini soyutlama yerine anlama ve algılamaya da yer verilmelidir, çünkü insan sübjektif bir varlıktır. O yüzden Yanow (2000) araştırmacıların bir çalışma yaparken kendi öz değerlerini, inanışlarını ve duygularını bir kenara bırakmaz, der. Aynı paralelde Rochefort ve Cobb (1993) da, iki analistin bir problemi değerlendirirken ve ölçerken aynı yaklaşımda olamayacağını iddia ederler. O yüzden King, Keohane ve Verba (1994) bir kültürü anlamının ve bir olayı derinlemesine öğrenmenin daha doğru sorular sorulmasına ve sonuçlar elde edilmesine yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. Geertz ve Geertz (1975) de, aynı köyden iki kişinin bile aynı konu üzerinde farklı tanımlama ve yorumlama yapabileceğini belirtmiştir.

Bir başka çalışmasında Geertz (1972, 1973) Bali'deki horoz dövüşlerinin kültür ve yaşamlarıyla olan bağlantısını inceler. İlk bakışta (özellikle de pozitivist açıdan) çok anlamsız gelen bu çalışma, siyaset bilimi alanında çok anlamlı ve önemli sonuçların elde edildiği önemli çalışmalar arasına girmiştir. Geertz'e göre horoz dövüşleri oradaki yerel kültürün önemli bir parçası ve sosyal yapının ve yaşamın farklı yönlerini oluşturan bir olgudur. Geertz'in ifadesiyle, diğer canlılar gibi toplumların da kendilerine göre yorumlamaları vardır, (araştırmacılar olarak) önemli olan bunları yakalayabilmektir. Bunun için de onlar gibi düşünmek, hissetmek, yorumlamak ve bu şekilde anlamak gerekmektedir. Bunu da pozitivist bir metodoloji ve mantık ile yapabilmek oldukça zordur veya imkansızdır.

Pozitivistler küçük soru sormalarına ve daha çok "ne" sorusuna yanıt aramalarına karşın, ontolojik olarak anti-temelci (anti-foundationalist) olan interpretivistler büyük sorular sorar ve "nasıl", "neden" gibi sorulara yanıt verirler (Marsh ve Furlong, 2002). Metodoloji tümevarım mantığıyla (indüktif olarak) uygulanır. Kantitatif yerine daha çok kalitatif teknikler kullanıldığından geçerlilik ve güvenilirlik kriterleri pozitivismdeki uygulamalardan farklıdır (Angen, 2000). Diğer yandan bir araştırma, çalışma başladığı andan itibaren sürekli gelişme ve değişme gösterebilir. Hatta araştırma soruları da (pozitivist metodolojiden farklı olarak) ilerleyen süreçte değişebilir ve yeni sorular eklenebilir.

İnterpretivismdeki diğer bir nokta da, pozitivist yaklaşımın savunduğunun aksine "dil" gibi araçların nötr ve olduğu gibi aktaran olmadığı, bilakis çok önemli, sübjektif ve anlam yüklü olduğudur (Yanow, 2000; Bevir ve Rhodes, 2002). Orwell (1949) dilin farklı kişilerce farklı ve yanlış anlamalara nasıl gelebileceğini, insanları etkilemek için nasıl manipüle edildiğini 1984 isimli kitabında işlemiştir. Buna diğer bir örnek de Yanow'un (2000) çalışmasında bahsettiği gibi, kategorilendirme ve sınıflandırmanın doğal ve objektif olmadığıdır. Örneğin, bir anket formunda ırk olarak sadece siyah ve beyaz sınıfların olması diğer tüm ırkların yok sayılması anlamına gelmektedir. Yine Stone'un (1997) iddia ettiği gibi, rakamlar dahi kesin ve objektif değildir ve çeşitli manipülasyonlara açık, sübjektif nesnelere sahiptir.

Realizm

Realizm, ontolojik olarak pozitivistler gibi temelci (foundationalist) özelliğe sahip olmasına rağmen doğrudan gözleme dayanmaması yönüyle onlardan ayrılmaktadır (Burrell ve

Morgan, 1979; Marsh ve Furlong, 2002). Yani, etrafta gelişen olaylar ve olgular araştırmacının ve bilim insanının kontrolü dışında, bağımsız olarak oluşmaktadır. Ancak, bir konunun açığa çıkmasına, gerçek anlamda anlaşılmasına ve doğru olarak algılanmasına doğrudan gözlemlerle ulaşılamayacağını savunurlar. Diğer bir ifadeyle, bir sosyal olgu veya olay doğrudan gözlemlerle (sadece dış görünüşüyle değerlendirilerek) anlatılamaz, perde arkasında farklı ve derin parametreler vardır ki bunlar da (basitçe) bakılarak anlaşılabilir ve görülemez³. Bu yaklaşıma göre gerçek ile görüntü farklıdır. Yani sadece “gözlemlenebileni” değil, aynı zamanda “gözlemlenemeyenleri” de araştırır (Lane, 1996). Realistler pozitivistler gibi nedenselliğe önem verirler, ancak farklı olarak her olgu ilişkisinin görülebilir olmadığını iddia etmektedirler. O yüzden hem kantitatif hem de kalitatif metodolojiyi kullanırlar, çünkü bu metodolojiden birincisi gözlemlenebilir, ikincisi ise gözlemlenemeyebilir olan çalışmalar için idealdir.

Realizm, pozitivistlerdeki tahmin yürütme özelliğini inkâr etmemekte, ancak durumun anlaşılabilmesi için tahminden daha fazlasının gerekli olduğunu savunduğundan, pozitivist bilimselliğinden daha güçlü ve sağlam bir bilimsellik ortaya koymaktadır (Lane, 1996). Diğer bir ifadeyle, pozitivist siyaset bilimindeki siyasi olayları değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel sonuçlara göre değerlendirip anlamaya çalışırken, realizm siyasi süreçleri daha derin ve yanıt bekleyen herkesi tatmin edecek şekilde araştırır ve anlamaya çalışır.

Realizm, özellikleri itibariyle bir sonraki başlık altında anlatılacak post-pozitivist yaklaşımıyla çeşitli aksiyomları itibariyle örtüşmektedir. Ancak, buna benzer ortak özellikler realizm ve interpretivizm veya interpretivizm ve post-pozitivist arasında da vardır. Bu tür yaklaşımlar arasında ortak alanlar bulunduğu gibi, aralarındaki çizgiler de kesin hatlarıyla belirgin olmayabilir⁴.

³ Burada bir çelişki olabileceği düşünülmektedir, çünkü hem ontolojik olarak özne ve nesne arasındaki ilişki bağımsız ve objektif denilmekte, hem de sonuçların ve görünenin objektif olmadığı, görüldüğünden farklı olduğu iddia edilmektedir. Belki bu çelişki gelenekselci realistlerde daha belirgindir. Çünkü daha çağdaş realist söylemler sosyal yapılandırmacı (social constructivist) açıklamalarıyla boşluğu kapatmaya çalışmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, dışarıda gerçek ve objektif bir dünya var fakat sonuçları sosyal olarak oluşturulmuş ve kurgulanmıştır. Bu bağlamda, Yapılandırmacılık Yaklaşımı (Social Constructivism) daha çok nedenselliği açıklarken interpretivist bir ontoloji (anti-foundationalist) ortaya koymaktadırlar (daha detaylı değerlendirme için bkz. Burrell ve Morgan, 1979; Marsh ve Furlong, 2002).

⁴ Farklı yazarlara göre aynı aksiyom ve özellikleri taşıyan ancak isimleri farklı olan yaklaşımlar olabilmektedir. Bunun en belirgin iki ismi sosyal yapılandırmacılık (social construction) ve eleştirel yaklaşım (critical theory) teorileridir. Bunlar da yine temelde aynı teori/yaklaşım ailesinin üyeleri veya bir kısım farklılıkları olan versiyonlardır. Hatta bu perspektifler post-pozitivist akımda yer almaktadırlar. Dolayısıyla, hem teorik yaklaşımları hem de düşünürleri, bir kısım özellikleri açısından tamamen ve kesin hatlarla ayırt etmek oldukça zordur. Burada şunu da belirtmekte yarar vardır: Örneğin, her ne kadar pozitivistler metodolojik olarak bir araştırma metodunu çoğunlukla kullansa ve o araştırma yöntemi pozitivistizm ile özdeşleşse de bu kullanan kişi kesin pozitivisttir, veya kalitatif metod kullanılmışsa araştırmacı interpretivisttir kanısına varılmamalıdır.

Post-Pozitivizm

Post-pozitivizm, genel olarak pozitivizmin metodolojisini de interpretivist ve hatta realist yaklaşımların metodolojisi ve söylemlerini de sentezleyerek, daha esnek ve ortada bir görüntü arz etmektedir. Bir yönüyle, önde gelen teorilerin güçlü özelliklerini birleştirerek daha esnek bir duruş sergilemektedir⁵. Hekim'in (2011) de ifade ettiği gibi post-pozitivizm "politika yapımını değer yargılarından ve toplumdaki gelebilecek diğer etkilerden soyutlanmış bir süreç olarak ele almanın yanlışlığını savunmakta ve diyalog ve uzlaşma kültürünün demokratik sistemler için önemine vurgu yapmaktadırlar" (s. 51). Diğer bir ifadeyle, bilgiye ulaşmada kusursuz tek bir metod olmadığından nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmalıdır ki, birinin eksik olduğunu diğeri tamamlasın (Hekim, 2011; Patton, 2002).

Bu bağlamda, akademik dünyayı etkisi altına alan ve halen de etkisini sürdüren pozitivizm, bu yaklaşımların temsilcilerinden (Habermas, 1979, 1991; Edelman, 1988; Emekler, 2011; Stone, 1997; Fischer, 1995; Gül, 2011; Hekim, 2011; Schneider ve Ingram, 1997; Yanow, 1996, 2000, 2003) çok eleştiri gelmiş ve belki de post-pozitivizmin doğuşunu ve gelişimini etkilemiş ve hızlandırmıştır. Yani post-pozitivizm bir yönüyle pozitivizme/neopozitivizme tepki olarak ortaya atılmıştır (Hekim, 2011).

Diğer yandan, konuya metodolojik olarak yaklaşan başka araştırmacılar da post-pozitivizmin oluşumunda ve tanımlanmasında katkıda bulunmuşlardır. Örneğin, postpozitivist kimlikleriyle bilinen King, Keohane ve Verba (1994), katı bir pozitivist olan Popper'in bilimselliğin olması için zorunluluk olarak savunduğu yanlışlamanın (falsification) yanında, doğrulamayı (verification) da kabul etmektedirler. Aynı yazarlar, yine Popper'dan farklı olarak bir teori ile ilgili iyi veya kötü sonuçlar çıkmış olsa da yine o teörinin iptal edilemeyeceğini ve hala güçlü olabileceğini savunmaktadırlar.

Kendisini post-pozitivist olarak tanımlayan Fisher (1995), pozitivizmin temel yaklaşımına, özellikle metodolojisine ve bilimselliğe yaklaşımına karşı çıkmış, politikaların ve siyasal hayatın iddia edildiği gibi objektif olmadığını, insan unsurunun, söylemlerinin ve içinde bulunduğu kültürün etkili olduğunu iddia etmiştir. Sadece sayısal analizlerin yeterli olmadığını, bunu yanında nitel, kalitatif yöntemlerin de gerekli olduğunu ileri sürmüştür.

⁵ Goleş ve Hirschheim (2000) benzer bir tanımlamayı ve değerlendirmeyi pragmatizm için yapmaktadır.

Bundan sonraki başlık altında, bu ve benzeri post-pozitivist görüşlerin daha iyi anlaşılabilmesi için somut bir örnek üzerinde değerlendirme yapılacaktır⁶.

Pazar Ekonomisine Post-Pozitivist bir Bakış

Stone (1997) Pazar Ekonomisi Modeline (Market Economy Model) birçok eleştiri getirmiş, kendi Polis Modeli'ni karşılaştırmalı olarak anlatmıştır. Stone bu modelini, pozitivist akımın rasyonel model metotlarını kullanan Weimer ve Vining'in (1989, 2005) "Rasyonel Proje" (Rationality Project) çalışmasını eleştirerek geliştirmiştir. Eleştirdiği noktalardan birkaç tanesini şöyle sıralayabiliriz. Öncelikle hayat ve politikalar ortamı Weimer ve Vining'in rasyonel proje dünyasında iddia ettiği gibi doğrusal ve basit, bilakis dağınık, karmaşık ve paradokslarla doludur. Politikalar, kişilerin bakış açıları ve lenslerine (epistemoloji ve ontolojilerine) göre farklılıklar arz eder. Stone, sadece kişisel çıkar (self-interest)⁷ özelliğinin gerçeği yansıtamadığını, bunun yanında halk/kamu çıkarımının da (public-interest) olması gerektiğinden bahseder.

Polis modelinde analiz üniteleri (unit of analysis) rasyonel projede olduğu gibi sadece kendisini düşünen bireyler değil, bizzat toplumdur. Rasyonel projeye (Pazar ekonomisine) göre en önemli ve her yere uyarlanan değer "verimlilik"tir (efficiency). Bu, özellikle pozitivist okulun değerlendirme ve analiz metodu olan maliyet-fayda analizinde (cost-benefit analysis) kullanılan ölçü birimidir. Ekonomistler ve rasyonel projenin savunucuları çok ifade etmeseler de, bir değerden daha bahsederler, o da eşitlik/hakkaniyet'tir (equity). Örneğin, bir ekonomist olan Okun (1975) ekonomistlerin bu değere de önem verdiklerini göstermeye ve ispat etmeye çalışmış, ancak verimlilik ile eşitlik/hakkaniyet arasında bir denge olduğunu, birisinin artmasıyla diğerinin buna bağlı olarak azalacağını iddia etmiştir. Stone (1997) ise bu durumu (bir değer varken diğerinin çıkarılmasını) eleştirmiş ve bu iki değer aynı anda bir arada bulunabileceğini savunmuştur. Diğer yandan, Stone (1997) başta olmak üzere birçok düşünür (Fischer, 1995; Schneider ve Ingram, 1997; Yanow, 1996, 2000, 2003; Rhoads, 1985) adalet, eşitlik, özgürlük, güvenlik, haysiyet, özveri gibi başka birçok önemli değer de olduğunu ve bunların insanı mekanikleştiren bir modelde ihmal edildiğini savunur.

⁶ Hekim (2011) benzer bir değerlendirme ve çalışma yapmış, rasyonel (pozitivist) modele yöneltilen eleştirileri "epistemolojik eleştiriler" ve "sürece ilişkin eleştiriler" olmak üzere iki ana grupta toplamıştır.

⁷ Burada bir eleştiri de Sen'den (1978, 1990) gelmiştir. Sen, ekonomistleri rasyonel aptallar (rational fools) olarak nitelendirmiş ve kişisel çıkar konseptinin her şeyi açıklamadığını ve böyle bir yaklaşımın totolojik (tautological) etkisi olduğunu iddia etmiştir. Modern ve bilimsel yöneticiliğin önemli isimlerinden Taylor (1911) ve Fayol (1949) insanı mekanikleştirerek kişisel çıkar (self-interest) özelliğini ön plana çıkarmakta ve bununla verimliliği (efficiency) artırma yollarını aramaktadırlar.

Diğer yandan, eldeki tek değerlendirme ve analiz aracı maliyet-fayda ve de değerlendirme ana ölçüsü verimlilikse her değerlendirilecek şeyi (nesne-insan ayrımı yapmadan) bu araç ve ölçüyle değerlendirilmiş olur ki bu da yanıltıcı ve yetersiz olabilir. Yani Kaplan'ın (1964) söylediği gibi, eldeki tek alet çekiçse bütün dünyaya bir çivi gözüyle bakılır. Öyleyse doğru çiviye göre uygun çekici bulmak lazımdır (DeLeon, 1988). Bu da yeterli olmayabilir, o yüzden şöyle söylemek daha doğru olacaktır: Yapılacak işe en uygun aracı kullanmak lazımdır, çünkü çekiç her yere gitmez ve herkes/her şey çivi değildir.

Burada rasyonel projenin en çok başvurduğu değerlendirme ve analiz aracı olan maliyet-fayda analizine yönelik bir kısım eleştirilerden bahsetmek post-pozitivist yaklaşımın bu akıma olan bakışını farklı bir yönden göstermiş olacaktır. Maliyet-fayda analizi değerlendirmeye alınan programların durumunu ekonomik değerlerle ölçmektedir. Farklı bir ifadeyle, maliyet-fayda analizi her şeyin parasal standarda dönüştürülerek ölçme ve değerlendirme metodudur (Munger, 2000; Weimer ve Vining, 2005) ve karın zararı geçtiği durumlar ekonomik açıdan verimli olarak nitelendirilir (Weimer ve Vining, 2005; Fischer, 1995).

Fischer'e (1995) göre problemler bu maliyet-fayda analizi seviyesine düşürülecek kadar basit değildir. Bir kısım ahlaki değerler vardır ki, bunlar parasal ölçme metotlarıyla değerlendirildiğinde rahatsız edici sonuçlar elde edilebilir. Örneğin, öldürülen bir insanı bir eşya gibi değerlendirerek parasal olarak ölçmek ne kadar doğru olur, tartışmaya açıktır. Her şeyin parasal dürtü ve kişisel menfaat kriterleriyle değerlendirilmesi, sosyal güvenlik vergileri ödeyen vatandaşların, her bir ihtiyarın erken ölmesiyle (vergi ödeyenlerin) kâra geçeceği düşüncesini normalleştirmektedir (Rhoads, 1985).

Bu analiz yöntemi apolitik özelliğe sahip olduğundan politik süreçlere yönelik değerlendirmeleri eksik bırakacaktır. Başka bir ifadeyle, teknokratik değer ölçülerini politikalara empoze etme ve uygulamaya çalışma bir başka kısım sorunlara neden olacaktır. Ayrıca, ekonomik mantık üzerine kurulmuş olan bu analiz yöntemine göre bir vatandaş sadece bir tüketicidir. Hâlbuki bir vatandaş sadece tüketici rolüyle kısıtlanamaz ve değersizleştirilemez (Dryzek, 1987). Schneider ve Ingram (1997) rasyonel karar verme mekanizmasına dayanan bu analiz yöntemini bir sorunla veya politika ile ilgili olumlu olumsuz her türlü durumu, etkiyi ve alternatifini değerlendirebilecek kapasitede olmadığından kısıtlı olduğunu savunmaktadırlar. Başka bir açıdan, suçluların sosyal yapılandırma (social construction) neticesinde istenmeyen durumuna

düşürüldüğünü ve maliyet-fayda analizi metodunun yapılan politikaların mağdur edilen bu gruba etkisini ölçemeyeceğini iddia etmektedirler.

Değerlendirme ve Sonuç

Bilim insanının epistemolojisi ve ontolojisi farklı olabilir ve bunun neticesinde bir teorik şemsiye altında kendisini bulabilir, bu çok normaldir. Bir atasözümüz uyarlanarak şu şekilde söylenebilir: Her yiğidin epistemoloji ve ontolojisi farklıdır. Ancak, araştırmacının, bilim insanının bir futbol fanatiğinden farklı olarak, körü körüne bir teoriye ve metodolojiye bağlanıp diğerlerini kabul etmemesi ve kullanmaması bilim adına bir bağınazlıktır ve bilimin ilerlemesine en büyük engeldir⁸. Kişi bu engeli aşır, karşılaştığı bir durum veya olayı analiz ederken veya uygularken doğru metodolojiden yararlanmalı ve doğru teorik perspektiften bakabilmelidir⁹. Aksi takdirde, yanlış kamu politikaları üretilir, yanlış kamu yönetimi stratejileri geliştirilerek yanlış kararlar verilerek, amaçlananın tam tersine sonuçlar ve tepkiler oluşmasına neden olunabilir.

Katı bir araştırmacının durumu, sahip olduğu tek alet ve yöntemi her şeye ve her yere uyarlamaya çalışan bir kişiden farksızdır. Örneğin, katı bir pozitivist araştırmacının elindeki tek değerlendirme aracı maliyet-fayda analizi ise her şeyi onunla ölçecektir. Bu araştırmacı kamu politikaları aşamalarındaki bir kısım konularda iyi olmasına rağmen tek bir metottaki katı ve inatçı yaklaşımı politikanın eksik gelişmesine, ya da yanlış oluşmasına ve anlaşılmasına neden olabilecektir. Bu yaklaşım kutbun bir ucunu teşkil ediyorsa, diğer bir ucunu da katı interpretivistler oluşturmaktadır. Onlar da, pozitivistlerin aksiyom ve varsayımlarına tamamen zıt görüşler ileriye sürmüşlerdir. Objektifliğin mümkün olmadığını, bilakis sübjektifliğin kaçınılmaz olduğunu, sayısal analiz metotların ölçme için yeterli olmadıklarını iddia etmişlerdir. Daha önce değinilen çekiç örneğine benzetilecek olursa, bu tarafta da araştırmacı eline testere almış etrafındaki her şeyi kesilecek bir kereste görmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu iki grup da bakış açılarıyla at bakışından kurtulamayacaktır ve dünyayı önünde gördüğü dar açıdan ibaret sanacaktır.

⁸ Benzer bir değerlendirme için bkz. Gül (2011)

⁹ Buradaki tutum, pragmatist söylemlerle, mevcut bir araştırma veya çalışma için metodolojik ve/veya felsefik hangi yöntem faydalı ise onların alınması ve kullanılmasıdır. Goleş ve Hirschheim (2000) paradigmalardaki çekişmeleri "paradigma savaşları" olarak, rol alan araştırmacı, düşünürleri de "paradigma savaşçıları"na benzetir. Artık bu tür savaşların sona ermesi gerektiği, fayda yerine zararı olduğunu ifade eder. Hatta bu savaşın sona erecek olanları "barışçılar" olarak nitelendirir. Bu yeni uzlaşma taraftarı olan teorisyenler ve araştırmacılar pozitivist ve pozitivist karşıtı yaklaşımların herbirinin kendine göre güçlü ve zayıf yanları vardır. Yapılan bir çalışmada en uygun ve en yararlı olan yöntemlerin seçilmesini pragmatizm olarak anlatır.

Bu farklı uçların ve yaklaşımlarının etkili olduğu bir gerçektir. Yani çekiç aletinin kullanıldığı ve önemli olduğu yerler olduğu gibi, testerenin de gerekliliği ve farklılığı inkâr edilemez. Biri diğerinin yerine kullanılamaz, eksikliğini gideremez. Ancak, anlamlı bir şeylerin oluşturulması için ikisinin birbirini tamamlar şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu açıdan her iki aleti de kullanmaktan çekinmeyen ve postpozitivizm adı altında toplanan akımların sahip olduğu vizyon daha geniştir ve bilgiye ulaşmada ve bilim binasının doğru ve hızlı bir şekilde oluşturulmasında daha faydalıdır.

Sonuç olarak pozitivistlerin, interpretivistlerin ve realistlerin aralarında önemli farklılıklar var olabilir, ama bir o kadar da benzerlikleri vardır. Bu çalışmada olduğu gibi araştırmacıların çalışmalarını, bu yaklaşımları hem teorik hem de uygulamada kıyaslayarak ve karşılaştırarak yapmaları kendi zayıf yanlarını, diğerlerinin de güçlü özelliklerini fark etmelerine yardımcı olacaktır. Bu sayede, bilginin ve bilimin en doğruya doğru ilerlemesi ve gelişmesi daha kolay olacaktır, çünkü bir perspektifin yetersiz kaldığı yerde diğerinden yardım alması gibi etkileşim ve dayanışma olacaktır. Böylece, bir bilim gezgini hedefine ulaşırken karayolunda araba, deniz yolunda gemi ve hava yolunda da uçak kullanarak optimal seviyede verim alacaktır. Bir araç diğerine göre daha üstündür denilemez, çünkü her birinin keşif alanına girebilme ve görebilme, dayanıklılık ve direnç kabiliyeti farklıdır.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1975). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Ankara, TR: Türk Dil Kurumu Yayınları. Ayers, M. (1993). *Locke: Epistemology and ontology*. London, UK; New York, US: Routledge.
- Angen, M. J. (2000). Evaluating interpretive inquiry: Reviewing the validity debate and opening the dialogue. *Qualitative Health Research* 10 (3), 378-395.
- Burrell, G. ve Morgan, G.(1979). *Sociological paradigms and organisational analysis: Elements of the sociology of corporate life*. London, UK: Heineman.
- Campbell, D. T., ve Stanley, J. C. (1966). *Experimental and Quasi-experimental Designs for Research*. Boston, MA: Houghton Mifflin Company.
- DeLeon, P. (1988). *Advice and consent: The development of the policy sciences*. New York: Russell Sage Foundation.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Emeklier, B. (2011). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar. *Bilge Strateji*, 2 (4), 139-184.

- Fayol, H. (1949). General and industrial management. (C. Storrs, Trans.). London: Pitman Publishing.
- Fischer, F. (1980). Politics, values, and public policy: The problem of methodology. Boulder, CO: Westview Press.
- Fischer, F. (1995). Evaluating public policy. Chicago, IL: WadsworthThomson Learning.
- Fischer, F. (2003). Reframing public policy: discursive politics and deliberative practices. Oxford: Oxford University Press.
- Fischer, F.(2007). Deliberative policy analysis as practical reason: Integrating empirical and normative arguments. In F. Fischer, G. J. Miller, & M. S. Sydney (Eds.), Handbook of public policy analysis: Theory, policy, and methods (pp.223-236). Boca Raton, FL: Taylor & Francis Group.
- Geertz, C. (1972). Notes on the Balinese cockfight. *Daedalus*, 101 (1), 1-37.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. New York: Basic Books.
- Geertz, H. & Geertz, C. (1975). *Kinship in Bali*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Goles, T. ve Hirschheim, R. (2000). The paradigm is dead, the paradigm is dead...long live the paradigm: The legacy of Burrell and Morgan. *Omega*, 28, 249-268.
- Habermas, J. (1979). *Communication and the Evolution of Society*. Boston, MA: Beacon Press.
- Gül, Z. (2011). Kamu Politikasında Kurumsallık (Institutionalism) Teorisi, A. Kaptı (Ed.) *Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler*, ss.71-84. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gül, Z. (2011). Kamu Politika Sürecine Teorik Bakış ve Kritik Bir Değerlendirme, A. Kaptı (Ed.) *Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler*, ss.225-246. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hekim, H. (2011). Kamu Politikasında Post-Pozitivizm, A. Kaptı (Ed.) *Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler*, ss.46-58. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kaplan, A. (1964). *The conduct of inquiry*. San Francisco, CA: Chandler.
- King, G., Keohane, R. O., & Verba, S. (1994). *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kolakowski, L. (1972). *Positivist philosophy: From Hume to the Vienna Circle*. Harmondsworth, Penguin.
- Lane, R. (1996). Positivism, Scientific Realism and Political Science. *Journal of Theoretical Politics*, 8 (3), 361-382.
- Marsh, D. & Furlong, P. (2002). A skin not a sweater: Ontology and epistemology in political science. In D. Marsh & G. Stoker (Eds.), *Theory and methods in political science* (2nd ed.) (pp.17-41). Hampshire, UK; New York, NY: Palgrave McMillan.
- Marsh, D. & Furlong, P. (2002). A skin not a sweater: Ontology and epistemology in political science. In D. Marsh & G. Stoker (Eds.), *Theory and methods in political science* (2nd ed.) (pp.17-41). Hampshire, UK; New York, NY: Palgrave McMillan.

- Marsh, D. & G. Stoker. (2002). Conclusion. In D. Marsh & G. Stoker (Eds.), *Theory and methods in political science* (2nd ed.) (pp. 311-317). Hampshire, UK; New York, NY: Palgrave McMillan.
- Marsh, D. & G. Stoker. (2002). Conclusion. In D. Marsh & G. Stoker (Eds.), *Theory and methods in political science* (2nd ed.) (pp.311-317). Hampshire, UK; New York, NY: Palgrave McMillan.
- Merriam-Webster. (2011). Epistemology. Erişilme tarihi 05.05.2011, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/epistemology>.
- Merriam-Webster. (2011). Ontology. Erişilme tarihi 05.05.2011, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/ontology>.
- Munger, M. C. (2000). *Analyzing policy: Choices, conflicts, and practices*. New York: W.W. Norton.
- Orwell, G. (1949). *Nineteen Eighty-Four: A novel*. London, UK: Seeker and Warburg.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. SAGE.
- Popper, K. (1959). *The Logic of Scientific Discovery*. London: Hutchinson.
- Popper, K. (1969). *Conjectures and Refutations*. London: Kegan and Paul.
- Rhoads, S. E. (1985). *The economist's view of the world: Government, markets, and public policy*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- Ritzer, G. (2005). *Encyclopedia of social theory*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Rocheftort, D. A. & Cobb, R. W. (1993). Problem definition, agenda access, and policy choice. *Policy Studies Journal*, 21(1), 56-71.
- Schneider, A. L., & Ingram, H. M. (1997). *Policy design for democracy*. Lawrence, KS: University Press of Kansas.
- Sesli Sözlük. (2011). Epistemology. Erişilme tarihi 05.05.2011. <http://www.seslisozluk.com/search/foundationalism#epistemology>
- Sesli Sözlük. (2011). Ontology. Erişilme tarihi 05.05.2011. <http://www.seslisozluk.com/search/foundationalism#ontology>
- Stone, D. A. (1997). *Policy paradox: The art of political decision making*. New York: W.W. Norton.
- Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management*. New York; London: Harper.
- Turner, J. H. (1987) *The Origins of Positivism: The Contributions of Auguste Comte and Herbert Spencer*, In G. Ritzer & B. Smart (Eds.), *Handbook of Social theory* (pp.30-42). Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Weimer, D. L. & Vining, A. R. (2005). *Policy analysis: Concepts and practice*, (4th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Yanow, D. (2000). *Conducting Interpretive policy analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage

Publications.

- Yanow, D. (1996). *How does a policy mean? Interpreting policy and organizational actions.* Washington, D.C. : Georgetown University Press.
- Yanow, D. (2003). *Constructing “race” and “ethnicity”: Category making in public policy and administration.* Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- Yanow, D. (2007). *Qualitative-Interpretive methods in policy research.* In F. Fischer, G. J. Miller, & M.S. Sidney (Eds.), *Handbook of public policy analysis: Theory, politics, and methods* (pp.405-415). Boca Raton, FL: CRC Press, Taylor & Francis Group.